

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรม สำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง*

Development of the Instructional Model to Enhance Communication Skills for Pharmacy Students based on Transformative Learning Theory.

เสถียร พูลผล (Sathian Phunpon)**

ชนิษฐา สาลีหมัด (Khanittha Saleemad)***

เฉลิมศรี ภูมามงกูร (Chalerm Sri Pummangura)****

จิตรา ดุษฎีเมธา (Jitra Dudsdeemaytha)*****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ใช้แบบแผนการทดลองแบบการวิจัยและพัฒนาโดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย 3) การศึกษานำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 4) การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2559 คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม จำนวน 38 คนโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แผนการ

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2560 เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัช-ศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

The article is part of the Doctor of Philosophy Degree in Curriculum Research and Development at Srinakharinwirot University. Academic Year 2018 on The Development of Instructional Model to Enhance Communication Skills for Pharmacy Students based on Transformative Learning Theory.

** นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถานที่ทำงาน คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม E-mail: sathian.ph@gmail.com

Ph.D. Student in Curriculum Research and Development, Srinakharinwirot University. Work place: Faculty of Pharmacy, Siam University. E-mail: sathian.ph@gmail.com

*** อาจารย์ ดร. ประจำสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Lecturer, Ph.D., Department of Curriculum Research and Development, Srinakharinwirot University

**** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

Associate Professor, Ph.D. Faculty of Pharmacy, Siam University

***** อาจารย์ ดร. ประจำสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Lecturer, Ph.D., Department of Curriculum Research and Development, Srinakharinwirot University

จัดการเรียนรู้ แบบวัดทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรม และใบงานบันทึกการเรียนรู้ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำและการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ประกอบทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบคือ ทักษะการสื่อสารเพื่อการดูแลแบบเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางและทักษะการสื่อสารแบบอวัจนภาษา 2) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการของรูปแบบ 6 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ สนทริยสนทนา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซ้ำ เปรียบเทียบผลการทำกิจกรรม การนำเสนอแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน 3) ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการของทักษะการสื่อสารจากครั้งที่ 1-4 สูงขึ้นโดยมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารหลังทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ด้านประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ พบว่า บันทึกการเรียนรู้สามารถสร้างการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณและทำให้นักศึกษามีกระบวนการคิดวิเคราะห์ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ส่วนวิธีสนทริยสนทนาสามารถพัฒนาการฟังอย่างตั้งใจ การรับฟังความคิดเห็น ทำให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชั้นเรียนและเกิดการเรียนรู้ได้ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ : ทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรม ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ นักศึกษาเภสัชศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop the instructional model to enhance Communication Skills for Pharmacy students (CSP) based on transformative learning theory and 2) to evaluate the effectiveness of this model. The study was conducted under a research and development process dividing into 4 phases as follows: 1) developing the instructional model 2) Creating the research instruments 3) Establishing a pilot study to evaluate the feasibility of the model. 4) Implementing the instructional model to assess the effectiveness of the model. 38 people of fifth-year pharmacy students who were studying in the second semester of academic year 2016, Siam University were intentionally chosen to be the research sample by purposive sampling method. The research instruments were the learning management plan, communication skills in pharmacy practice test and critical reflection worksheet. The data were analyzed by using repeated measures ANOVA and content analysis.

The results show that 1) the components of CSP are patient-centered communication skills and nonverbal communication skills. 2) The Instructional model consisted of principle, objectives and process divided into 6 phases: experiential learning, critical reflection, dialogue, repeated experiential learning, lesson learned discussion and

presentation. 3) The result of the instructional model effectiveness assessment showed that CSP average posttest scores were higher statistical significantly than those obtained from pretest ($p < .05$). Regarding to learning process efficiency, the journal writing was able to establish critical reflective thinking of the students, and improved their analytical thinking and applying knowledge for practical utilization. The dialogue, could also develop active listening skills of the students brought about lesson learned discussion and share ideas which are major components of transformative learning.

Keywords: communication skills in pharmacy practice, transformative learning, instructional model, pharmacy students.

บทนำ

เภสัชกรรมเป็นวิชาชีพที่มีส่วนร่วมในการดูแลและปกป้องสุขภาพของประชาชนผ่านองค์ความรู้ ทักษะ และการสื่อสารด้านยา ทักษะการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นเครื่องมือสำคัญในการดูแลจัดการปัญหาสุขภาพ และเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของเภสัชกรเจ็ดดาวตามที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ (อุกฤษฏ์ สิทธิบุศย์; ลีอรรัตน์ อนุรัตน์พานิช; และ ชะอรสิน สุขศรีวงศ์. 2560) ด้วยจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ตลอดจนเทคโนโลยีการรักษาและประเภทของยาที่มีใช้อย่างหลากหลาย การจ่ายยาและให้คำปรึกษาจึงต้องอธิบาย การเข้าใจและให้ข้อมูลจำนวนมากกับผู้ป่วยในเวลาจำกัด ทำให้การจ่ายยามีรูปแบบ (pattern) ตามมาตรฐานที่เหมือนกัน ซึ่งอาจไม่ช่วยแก้ไขปัญหาของผู้ป่วยแต่ละคนที่แตกต่างกันได้ การเปลี่ยนแนวคิดในเรื่องการสื่อสารกับผู้ป่วยโดยนำแนวคิดการดูแลที่เน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง (patient-centered care) ที่เน้นการแก้ปัญหาเฉพาะราย ตั้งแต่การซักประวัติ การจ่ายยา การให้คำปรึกษา และการแสดงออกถึงอวัจนภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม จึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพในปัจจุบันที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมให้กับนักศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่คณะเภสัชศาสตร์ควรพัฒนาและส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะการสื่อสารที่ดีมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่การออกฝึกปฏิบัติงานทางวิชาชีพและการทำงานในอนาคต จากข้อมูลการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำแหล่งฝึกทั้งในโรงพยาบาลและร้านยา จำนวน 10 ท่าน ที่รับนักศึกษาชั้นปีที่ 6 เข้าฝึกปฏิบัติงานที่หน่วยงาน ในประเด็นของปัญหาด้านการสื่อสารของนักศึกษาฝึกงาน พบว่า ปัญหาการสื่อสารของนักศึกษา กับผู้ป่วยที่มักพบคือ นักศึกษาบางคนมีวิธีการพูดที่สั้น ห้วน เป็นคำ ๆ ขาดคำเชื่อมทำให้ไม่เป็นประโยค นอกจากนี้นักศึกษาบางส่วนยังไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพหรือการเริ่มต้นการสนทนาที่ดีกับผู้ป่วยได้ เนื่องจากนักศึกษามีกรอบในการสนทนาที่เป็นลักษณะของรายการคำถาม (checklist) ที่ต้องถามให้ครบตามที่กำหนด ทำให้เมื่อหมดข้อคำถามแล้วไม่สามารถตั้งประเด็นคำถามหรือสนทนากับผู้ป่วยต่อได้ นักศึกษามีมุมมองการรักษาที่เน้นเรื่องโรคมกกว่าตัวผู้ป่วย มองว่าผู้ป่วยที่เป็นโรคเดียวกันควรใช้มาตรฐานการรักษาที่เหมือนกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวคิดการดูแลแบบเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง อย่างไรก็ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถเสริมสร้างทักษะการสื่อสารนั้น ควรมีความแตกต่างจากรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิมที่เน้นการเรียนการสอนแบบท่องจำที่ไม่ส่งเสริมกระบวนการคิดให้กับผู้เรียน ดังนั้นการปฏิรูประบบ

การเรียนการสอนและการประเมินผล ที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา และเน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญ (พรนค์พิเชฐ แห่งหน; และ วันชัย ธรรมสังการ. 2560) โดยรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการนี้ได้ถูกเสนอขึ้นมาโดยคณะกรรมการอำนวยการการศึกษาบุคลากรด้านสุขภาพในศตวรรษที่ 21 โดยระบุไว้ว่า “การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง” เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนของวิชาชีพสุขภาพในปัจจุบัน (วิเศก ลุมพิกานนท์; และ วณิชชา ชื่นกองแก้ว. 2558)

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (transformative learning) คือ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล เพื่อสร้างให้เกิดกระบวนการใคร่ครวญสะท้อนคิดภายในตัวบุคคล จนเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบคิด มุมมองในการให้ความหมายและโครงสร้างภายในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยอาศัยการตีความ สะท้อนคิดใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ และประเมินคุณค่าจากประสบการณ์ของตนเองร่วมกับประสบการณ์ของกลุ่มผ่านกระบวนการสุนทรียสนทนาที่ครอบคลุมมุมมองและบริบททางสังคมวัฒนธรรมอย่างเป็นองค์รวม การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มากกว่าการเรียนรู้เพื่อให้ได้รับความรู้เชิงข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ไปในทิศทางที่มีความหมายหรือมีความสำคัญมากขึ้น จุดมุ่งหมายของแนวคิดนี้ไม่ใช่แค่เพียงการสร้างองค์ความรู้แต่คือการพัฒนามนุษย์ทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก การกระทำ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายในที่เป็นรากฐานของบุคคลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งตระหนักต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์และมุมมองต่อสังคมสภาพแวดล้อม ไปจนถึงการตัดสินใจเพื่อนำตนเองไปสู่บทบาทใดบทบาทหนึ่งที่เปลี่ยนไป (วิจารณ์ พานิช. 2558; Mezirow. 1990; 1991; 2000. 2009; Taylor. 1998)

คณะกรรมการสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (ประเทศไทย) เห็นด้วยกับการปฏิรูปที่จะนำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงนี้มาใช้ จึงได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาสำหรับบุคลากรด้านสุขภาพในศตวรรษที่ 21 (พ.ศ.2557-2561) ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรด้านสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาสุขภาพฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ที่กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและสร้างกลไกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพ โดยระบุให้ การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการสำคัญในการผลิตกำลังคนด้านสุขภาพของประเทศไทย คณะเภสัชศาสตร์ในประเทศไทยเองได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนที่ใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงนี้และได้มีการจัดประชุมวิชาการ เภสัชศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ประจำปี 2559 ขึ้น โดยมีหัวข้อเรื่อง การประยุกต์ใช้การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในการเรียนการสอนเภสัชศาสตร์ ที่ได้เชิญวิทยากรจากต่างประเทศมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับอาจารย์เภสัชศาสตร์ทั่วประเทศ

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้น เพื่อเป็นการนำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน และช่วยให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์อย่างมีเหตุผล ทำให้นักศึกษาสามารถตัดสินใจและหาข้อสรุปในการแก้ปัญหาของผู้ป่วยเฉพาะรายได้อย่างถูกต้อง อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเภสัชศาสตร์สามารถ

พัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อการดูแลแบบเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยหวังว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้จะเป็นต้นแบบสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงสำหรับคณะเภสัชศาสตร์ในประเทศไทย และการศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์สาขาอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง โดยแบ่งเป็นศึกษาประสิทธิผลด้านการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการศึกษาประสิทธิผลด้านกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา

วิธีการศึกษา

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมีขั้นตอนการศึกษาวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพ เภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

โดยมีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. การศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรมของนักศึกษาเภสัชศาสตร์เป็นการศึกษาสภาพปัญหาและเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมโดยผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูล 3 รูปแบบได้แก่ 1) การศึกษาความคิดเห็น สภาพปัญหา และเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรม จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญคือ เป็นอาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยที่มีบทบาทเป็นเภสัชกรประจำแหล่งฝึกด้วยทั้งในบริบทของโรงพยาบาลและร้านยาโดยมีประสบการณ์ทั้งด้านการสอนและการทำงานมากกว่า 3 ปี ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา 2) การศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีและแนวคิดของทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรมของโรเบิร์ตและคณะ (Robert; Carole; & William. 2012) งานวิจัยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (systematic review) ของแอนดีและโซเฟีย (Andy ; Cristina ; & Sofia.2013) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) และการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรมของผู้วิจัยเองจำนวน 31 งานวิจัย 3) การศึกษาบทบาทและข้อกำหนดของวิชาชีพเภสัชกรรมในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรม ได้แก่ ข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2540 เกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบการวิชาชีพเภสัชกรรมด้านการบริหารทางเภสัชกรรม พ.ศ. 2554 และเกณฑ์สมรรถนะร่วมของหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต

2. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎี และแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาใช้เป็นทฤษฎีหลักที่ใช้เป็นโครงสร้างในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ 3 แนวคิดสำคัญ คือ 1) การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ 2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสะท้อนคิด 3) กระบวนการวิเสกสนทนา มาช่วยในการออกแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือของงานวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการสื่อสารทางเภสัชศาสตร์จำนวน 3 ท่าน ด้านเภสัชศาสตร์ศึกษาจำนวน 1 ท่านและด้านทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงจำนวน 1 ท่าน โดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ มากกว่า 5 ปี และนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงเครื่องมือของงานวิจัยก่อนนำไปใช้ในการศึกษานำร่อง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น

1. แผนจัดการเรียนรู้ที่สร้างตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งประกอบไปด้วย 1) จุดประสงค์การเรียนรู้ 2) สารการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล 6) แบบสังเกตชั้นเรียนและบันทึกหลังการสอน ตรวจสอบคุณภาพโดยประเมินความเหมาะสมของแผนจัดการเรียนรู้ กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา 5 ระดับโดยมีเกณฑ์ผ่านคือ 3.50 ผลการประเมินพบว่า แผนจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยของแต่ละหัวข้ออยู่ในระหว่าง 3.75 – 4.75 และมีค่าเฉลี่ยรวมของแผนจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากเท่ากับ 4.34

2. เครื่องมือประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่

1) แบบวัดทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรม เป็นแบบประเมินแบบรูบิค 3 ระดับจำนวน 22 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพโดยประเมินความตรงตามเนื้อหา กำหนดเกณฑ์การพิจารณาคือ 1 สอดคล้อง 0 ไม่แน่ใจ -1 ไม่สอดคล้อง โดยมีเกณฑ์ผ่านคือคะแนนมากกว่า 0.7 ผลการประเมินพบว่า แบบวัดมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยของแบบวัดเท่ากับ 0.98

2) ใบงานบันทึกการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เรียนได้เขียนรายงานสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระสำคัญ ตรวจสอบคุณภาพโดยประเมินความเหมาะสมของใบงานบันทึกการเรียนรู้ กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา 5 ระดับโดยมีเกณฑ์ผ่านคือ 3.50 ผลการประเมินพบว่าใบงานบันทึกการเรียนรู้มีค่าคะแนนความเหมาะสมอยู่ในช่วงระหว่าง 4.00 – 4.40 และมีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมของใบงานเท่ากับ 4.25

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษานำร่อง (pilot study)

การศึกษานำร่องมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม ชั้นปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 12 คน ที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติผู้มีสิทธิ์ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพเฉพาะทาง ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม แต่ยังไม่ได้ออกฝึกปฏิบัติงาน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ระหว่างวันที่ 20 มกราคม 2560 ถึง 10 กุมภาพันธ์ 2560 โดยจัดกิจกรรมตามแผนจัดการเรียนรู้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับนักศึกษาและอาจารย์ผู้ร่วมวิจัย เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ลำดับขั้นของการนำเสนอ เวลาในการจัดกิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ บรรยากาศในชั้นเรียน และปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างจัดการเรียนการสอน และดำเนินแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือวิจัย

ผลการศึกษานำร่องจากการสนทนากลุ่มกับอาจารย์และนักศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เนื้อหา ลำดับขั้น มีความเหมาะสม นักศึกษาให้ความร่วมมือ สนใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี และได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมก่อนนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริงดังนี้

1. การกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนในขั้นตอนที่ 1 และ 4 ที่เป็นการจำลองสถานการณ์และการแสดงบทบาทสมมติโดยกำหนดให้ใช้เวลาประมาณ 15 – 20 นาทีในการปฏิบัติกิจกรรม จากเดิมที่ไม่ได้มีการระบุไว้
2. ปรับปรุงแบบบันทึกการเรียนรู้และแบบประเมินกระบวนการสุนทรียสนทนาโดยการขยายคำอธิบายในหัวข้อต่าง ๆ ให้ความละเอียด ชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้นตามคำแนะนำที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

ดำเนินการในการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยก่อนการทดลอง (pre-experimental design) ใช้แบบแผนการศึกษาแบบกลุ่มเดียววัดหลายครั้ง (the one-group pretest-posttest design) ร่วมกับแบบแผนการศึกษาแบบอนุกรมเวลา (multiple time series design) โดยการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) ด้านทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรม และ 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้

ประชากร นักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

กลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม ชั้นปีที่ 5 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 38 คน ที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติผู้มีสิทธิ์ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพเฉพาะทาง โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้

- 1) แผนจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรม 3) ใบงานบันทึกการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จัดกิจกรรมตามแผนจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ระหว่างวันที่ 20 มีนาคม 2560 ถึง 10 พฤษภาคม 2560 จากนักศึกษาจำนวน 38 คนแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มกลุ่มละ 6-7 คน โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 รอบ รอบละ 6 ครั้ง ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนได้แก่

ครั้งที่ 1 ขั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยการจำลองสถานการณ์จริงในการทำงานของเภสัชกรให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ โดยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติและผู้ช่วยจำลอง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะได้กรณีศึกษาที่ต่างกัน ในขั้นตอนนี้อาจารย์จะประเมินทักษะการสื่อสารของนักศึกษาครั้งที่ 1

ครั้งที่ 2 ขั้นการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนทบทวนตนเองด้วยวิธีการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณหลังได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้การเขียนบันทึกการเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์บทบาทที่ได้กระทำ โดยวิเคราะห์ข้อดีและจุดอ่อนเพื่อการนำไปพัฒนา

ครั้งที่ 3 ขั้นสุนทรียสนทนา ให้นักศึกษานำประสบการณ์ที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติและการเขียนบันทึกการเรียนรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนภายในกลุ่มด้วยวิธีสุนทรียสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลผู้ช่วยที่ได้จากสถานการณ์จำลองและหาวิธีการในการช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้ช่วยจำลอง รวมถึงวิธีการปรับปรุงทักษะการสื่อสารของนักศึกษาร่วมกัน โดยมีอาจารย์เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกระตุ้นนักศึกษาให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเท่าเทียมและคอยให้คำแนะนำปรึกษา

ครั้งที่ 4 ขั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งที่ 2 โดยใช้การจำลองสถานการณ์ที่เป็นสถานการณ์เดิม โดยให้ผู้เรียนนำแนวทางการแก้ปัญหาที่คิดร่วมกันในขั้นที่ 3 มาใช้ เพื่อดูผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างสถานการณ์จำลองครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ในขั้นตอนนี้อาจารย์จะประเมินทักษะการสื่อสารของนักศึกษาเป็นครั้งที่ 2

ครั้งที่ 5 ขั้นเปรียบเทียบผลการทำกิจกรรม หลังจากจัดสถานการณ์จำลองครั้งที่ 2 ให้ผู้เรียนประเมินตนเองโดยใช้บันทึกการเรียนรู้อีกครั้งและเปรียบเทียบผลระหว่างครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 และร่วมกันอภิปรายผลความแตกต่างที่เกิดขึ้นอีกครั้งกับเพื่อนภายในกลุ่มด้วยกระบวนการวิธีสุนทรียสนทนา

ครั้งที่ 6 ขั้นนำเสนอแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมระหว่าง 2 กลุ่ม เพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน โดยให้สมาชิกที่อยู่ต่างกลุ่มกันจับคู่และพลัดกันนำเสนอภายในกลุ่มเล็กเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสพูดนำเสนอความคิดเห็นตนเอง

สถิติที่ใช้ในการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนเมื่อมีการวัดซ้ำ (repeated measures ANOVA) ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรมของนักศึกษาครั้งที่ 1-4 และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) วิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึกการเรียนรู้

ผลการศึกษา

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพแก่ศึกษานิเทศก์
นักศึกษาศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ประกอบของทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพแก่ศึกษานิเทศก์
องค์ประกอบจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสารเพื่อการดูแลแบบเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางและ 2) ทักษะ
การสื่อสารแบบอวัจนภาษา

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินความเหมาะสมและหาคุณภาพรูปแบบโดยผ่านการ
ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพจำนวน 3 ท่าน
ด้านศึกษาศาสตร์ศึกษาจำนวน 1 ท่านและด้านทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงจำนวน 1 ท่าน โดยเป็นผู้ที่มี
ประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ มากกว่า 5 ปี พบว่ามีความเหมาะสมและมีคุณภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50

2.2 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ และกระบวนการของรูปแบบ 6
ขั้นตอนโดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการ

1) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงโดย
ใช้การจำลองสถานการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ และการใช้ผู้ป่วยจำลอง

2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้กระบวนการ
ถามและแบบบันทึกการเรียนรู้ ที่เน้นการตั้งคำถามที่เป็นการใคร่ครวญต่อสาเหตุหรือสมมติฐานของปัญหา

3) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีสนทริยสนทนาในการสื่อสารเชิงประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ร่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกระหว่างกลุ่ม และผู้สอน

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพแก่ศึกษานิเทศก์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎี
การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง โดยใช้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การคิดใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ และ
กระบวนการวิธีสนทริยสนทนา

กระบวนการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (experiential learning)

ขั้นที่ 2 การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ (critical reflection)

ขั้นที่ 3 สนทริยสนทนา (dialogue)

ขั้นที่ 4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซ้ำ (repeated experiential learning)

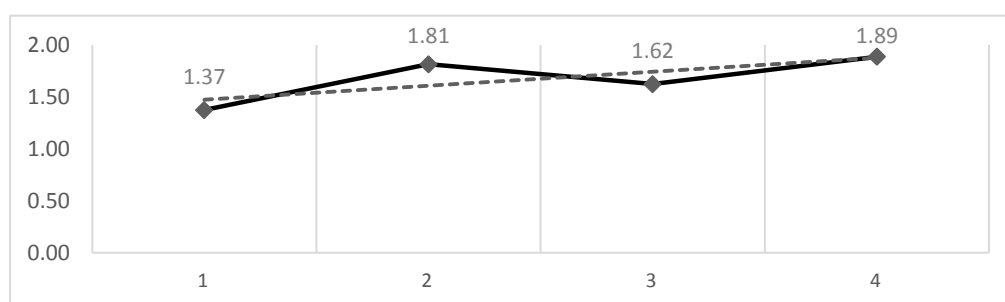
ขั้นที่ 5 เปรียบเทียบผลการทำกิจกรรม (lesson learned discussion)

ขั้นที่ 6 นำเสนอแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน (presentation)

ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. ผลการประเมินจากระดับคะแนนเฉลี่ยรวมของทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรม

ผลการประเมิน พบว่า การวัดผลครั้งแรกนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ย 1.37 จากคะแนนเต็ม 3 และมีคะแนนเฉลี่ยที่สูงขึ้นในครั้งที่ 2 - 4 (คะแนนเฉลี่ย 1.63, 1.81, 1.88 ตามลำดับ) โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะการสื่อสาร หลังจากใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีแนวโน้มที่สูงขึ้น ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 1 คะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารของนักศึกษาครั้งที่ 1-4

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรม

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 4 ครั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำของคะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมจำนวน 4 ครั้ง

แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
รูปแบบการสอนที่วัดทักษะการสื่อสาร	4.878	3	1.626	20.498	.000
ค่าความคลาดเคลื่อน	8.329	105	.079		

จากนั้นจึงนำไปทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของ Least Significant Different (LSD) พบว่า มีจำนวนครั้งที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 จำนวน 5 คู่ คือ คะแนนเฉลี่ยครั้งที่ 1 น้อยกว่าครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4 ($p = 0.000, 0.002, 0.000$ ตามลำดับ) และคะแนนเฉลี่ยครั้งที่ 4 มากกว่าครั้งที่ 3 ($p = 0.003$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยของครั้งที่ 2 และ 4 พบว่าไม่แตกต่างกัน ดังปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตาราง 2 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่คะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 ครั้ง

ครั้งที่ (I)	ครั้งที่ (J)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
1	2	-.436*	.062	.000*
	3	-.232*	.071	.002*
	4	-.454*	.072	.000*
2	3	.204*	.058	.001*
	4	-.018	.067	.786
3	4	-.222*	.068	.003*

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

2.1 การประเมินขั้นตอนการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณจากการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านความรู้พบว่า การเขียนบันทึกทำให้นักศึกษาได้สรุปและทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้ตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง มีความเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น ทำให้เชื่อมโยงความรู้สู่การนำไปประยุกต์ใช้ และเกิดการเชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน 2) ด้านการพัฒนาตนเอง พบว่า บันทึกการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาดังใจเรียนมากขึ้น มีความรับผิดชอบและความรอบคอบมากขึ้น ได้พัฒนาทักษะการเขียนและทักษะการคิด และ 3) ด้านอารมณ์ความรู้สึก พบว่า บันทึกการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเข้าใจตนเองมากขึ้น มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อการเรียน และติชมกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านการเขียนลงในบันทึก และบันทึกการเรียนรู้ทำให้นักศึกษารู้สึกดีกับการเรียนมากขึ้น ในส่วนของการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้นั้นพบว่า ความรู้และทักษะที่นักศึกษาระบุว่าสามารถนำไปใช้ได้มากที่สุดคือ วิธีการซักประวัติและการแก้ปัญหาให้ผู้ป่วย รองลงมาคือ การจ่ายยาและให้คำแนะนำผู้ป่วย องค์ความรู้เรื่องโรคและยาที่ได้จากกรณีศึกษา แนวคิดการดูแลแบบเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง และการสื่อสารแบบอวัจนภาษา โดยนักศึกษาได้มีการบันทึกว่าการแสดงบทบาทสมมติทำให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น ช่วยให้ตัดสินใจได้เร็วขึ้น เป็นการฝึกทักษะการแก้สถานการณ์เฉพาะหน้า และช่วยเสริมทักษะการซักประวัติทำให้ได้เห็นมุมมองใหม่ ๆ

2.2 ผลการประเมินกระบวนการสนทนาริยสนทนาจากการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาพบว่า กระบวนการวิถีสุนทรียสนทนาสามารถทำให้นักศึกษาฟังอย่างมีสมาธิ มีจิตจดจ่อในการฟัง และให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของเพื่อนภายในกลุ่มมากขึ้น นักศึกษารับรู้ได้ถึงกรอบความคิดของตัวเองและได้ละวางความคิดเห็นของตนเปิดใจรับฟังผู้อื่นทำให้ได้รับความคิดจากกลุ่มที่สามารถนำไปปรับใช้ต่อไปได้มากขึ้น สมาชิกของกลุ่มสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่มีความซับซ้อน และรู้สึกได้ว่าเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก ด้วยความเคารพและมีเกียรติอย่างเท่าเทียมกันภายในกลุ่ม และทำให้ในกลุ่มมีบรรยากาศของการเสริมสร้าง รู้สึกกลมเกลียว สมานฉันท์มากขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมยังทำให้นักศึกษารู้จักสมาชิกภายในกลุ่มมากขึ้น และแบ่งงานกันอย่างเท่าเทียมภายในกลุ่ม ส่วนในขั้นตอนการนำเสนอแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มที่มีกรณีศึกษาที่แตกต่างกันโดยวิธีการจิ๊กซอร์นั้น พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่บันทึกว่าได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับโรคที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละกรณีศึกษาทั้งเรื่องความรู้เกี่ยวกับโรค การซักประวัติ การวินิจฉัยแยกโรค การใช้ยาและการให้คำแนะนำผู้ป่วย

อภิปรายผล

1. การอภิปรายผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นแบ่งออกได้เป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 2) การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ 3) สนทนาริยสนทนา 4) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซ้ำ 5) เปรียบเทียบผลการทำกิจกรรมและ 6) นำเสนอแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีขั้นตอนแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่มีการนำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาประยุกต์ใช้โดย อรอนงค์ นิยมธรรม. (2555) ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเมตตา กรุณาสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยมี 3 ขั้นตอนหลักตามหลักการทางทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่เมอซีโรว์ได้กล่าวไว้คือ 1) การรับประสบการณ์ 2) การวิพากษ์ใคร่ครวญ 3) การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงเหตุผล ในขณะที่พงศรัชต์ธวัช วิวังสุ. (2555) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองสำหรับการบำบัดรักษาผู้ติดสุรา ออกแบบรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชื่อว่า 4-P Model ซึ่งประกอบไปด้วย 1) personnel presage: ลักษณะส่วนบุคคล 2) program learning context การจัดโปรแกรมการเรียนรู้ 3) personal perspective context การปรับเปลี่ยนกรอบความเชื่อและจิตลักษณะ 4) personal transformation การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ซึ่งขั้นตอนที่ 2 เทียบได้กับขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และขั้นตอนที่ 3 และ 4 เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแนวทฤษฎีที่ใช้กระบวนการสะท้อนคิดอย่างใคร่ครวญผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม ส่วนเกรียงไกร พุเกษม. (2556) ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ละครเวทีเพื่อการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมนทัศน์ของนักแสดง มี 3 ขั้นตอนได้แก่ 1) การวิเคราะห์ตนเองและผู้อื่น 2) การวิเคราะห์แก่นเรื่อง 3) กระบวนการสนทนาริยสนทนา ซึ่งขั้นตอนที่ 1 และ 2 นี้เทียบได้กับขั้นตอนของการสะท้อนคิดอย่างใคร่ครวญ โดยมีกระบวนการละครเป็นขั้นตอนของการจัดประสบการณ์เรียนรู้ และรมย์ฤดี เวสสัน. (2554) ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตบริการสำหรับ

พนักงานสายการบิน ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) การตระหนักรู้ เข้าใจความต้องการของผู้โดยสาร 2) การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในการบริการ 3) การเห็นคุณค่าในตนเอง 4) การมีสุขภาพดีทั้งกายและใจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าขั้นตอนที่ 1-3 เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นขั้นตอนของการสะท้อนคิดอย่างใคร่ครวญ

2. การอภิปรายผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

2.1. ผลคะแนนเฉลี่ยของทักษะการสื่อสารและการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรม พบว่า ผลการประเมินครั้งแรกมีคะแนนต่ำที่สุดและเพิ่มขึ้นสูงสุดในครั้งที่ 2 ส่วนในครั้งที่ 3 คะแนนจะลดลงจากครั้งที่ 2 เล็กน้อยและเพิ่มขึ้นอีกครั้งในครั้งที่ 4 ทั้งนี้เพราะในการปฏิบัติกิจกรรมครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เป็นกรณีศึกษาเดียวกัน เมื่อนักศึกษาได้แสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์จำลองในครั้งที่ 1 แล้ว นักศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกันภายในกลุ่ม ทำให้คะแนนทักษะการสื่อสารในครั้งที่ 2 นั้นเพิ่ม ส่วนกิจกรรมในครั้งที่ 3 เป็นกรณีศึกษาใหม่ทำให้คะแนนทักษะการสื่อสารลดลง แต่ก็ยังสูงกว่าในครั้งแรกซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษาได้มีการเรียนรู้จาก 2 ครั้งแรกมาพัฒนาทักษะการสื่อสารของตนเอง เมื่อนักศึกษาได้แสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์จำลองในครั้งที่ 3 แล้ว นักศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกันภายในกลุ่ม ทำให้คะแนนทักษะการสื่อสารในครั้งที่ 4 เพิ่มขึ้น ทำให้คะแนนหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ (ครั้งที่ 4) เพิ่มขึ้นจากก่อนการจัดกิจกรรม (ครั้งที่ 1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ที่เป็นกรณีศึกษาเดียวกัน พบว่าคะแนนเฉลี่ยครั้งที่ 2 มากกว่าครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 4 มากกว่าครั้งที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมทักษะการสื่อสารทางวิชาชีพเภสัชกรรมเชิงคุณภาพ จากการเขียนใบงานบันทึกการเรียนรู้ พบว่า นักศึกษามองว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลงของทักษะการสื่อสารเพื่อการดูแลแบบเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางที่ดีขึ้นในด้าน การซักประวัติ การแก้ปัญหาให้ผู้ป่วย และการจ่ายยาและให้คำแนะนำกับผู้ป่วย ส่วนทักษะการสื่อสารแบบอวัจนภาษา ด้านที่นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นคือ การพูดคุยที่เป็นธรรมชาติและมีความผ่อนคลายมากขึ้น ดังตัวอย่างบันทึกที่นักศึกษาเขียนบันทึกดังนี้ “ครั้งที่ 1 ซักถามไม่ละเอียด ได้ประเด็นผู้ป่วยไม่ครบ พูดตะกุกตะกักไม่มั่นใจ ครั้งที่ 2 เข้าใจผู้ป่วยมากขึ้น ได้ประเด็นปัญหาผู้ป่วยมากขึ้น มีความมั่นใจในการซักถามและพูดคุยกับผู้ป่วยมากขึ้น ” “ในการสื่อสารครั้งแรกจะยังไม่ค่อยทราบประเด็นที่ควรซักถามหรือให้คำแนะนำผู้ป่วยและยังขาดความมั่นใจในการซักถาม แต่ในครั้งที่สองจะสามารถซักประวัติหรือให้คำแนะนำในประเด็นที่มีความซับซ้อนได้ดีขึ้น ซักถามได้คล่องตรงประเด็นมากขึ้น” “แตกต่างกัน คือ สามารถซักถามได้ตรงประเด็นมากขึ้นในครั้งที่สอง เจาะจงในสิ่งที่นำไปสู่ข้อสงสัยได้เร็วขึ้นใช้คำถามปลายเปิดมากขึ้น มีความมั่นใจในการถามมากขึ้น มีการทวนอาการและพูดในสิ่งที่สัมพันธ์ในครั้งที่ 1 ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารทางเภสัชกรรมให้กับนักศึกษาได้จริง

2.2 ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

2.2.1 การประเมินขั้นตอนการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณจากการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาพบว่า การเขียนบันทึกการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาได้สรุปและทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้ตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง มีความเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น และยังช่วยทำให้นักศึกษาเชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน และเกิดการเชื่อมโยงความรู้สู่การนำไปประยุกต์ใช้ซึ่ง เป็นหัวใจหลักของการสร้างความรู้และความตระหนักถึงภายในตนเอง ที่เป็นไปตามกระบวนการของทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ดังผลสะท้อนที่นักศึกษาได้เขียนบันทึกถึงขั้นตอนการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณไว้ได้อย่างน่าสนใจดังนี้ “การเป็นผู้ฟังทำให้ได้ข้อมูลมากขึ้น ข้อมูลหลากหลายทำให้สามารถหาปัญหาของผู้ป่วยแล้วนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ และได้ฝึกการคิดให้มากขึ้น เช่น อาการเกิดหลังกินยาทันทีหรือไม่ กรณีสงสัยยาหรือยาอื่นที่ใช้ร่วมกันมีผลส่งเสริมอาการข้างเคียงหรือไม่” “นำประสบการณ์ครั้งนี้ไปหาจุดบกพร่องและแก้ไขพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น” “ทำให้รู้ตนเองว่าควรหาความรู้เพิ่มเติมและเตรียมตัวก่อนออกฝึกงาน” “ต้องสนใจความรู้ที่ผู้ป่วยด้วย ไม่ใช่สนใจแต่วิชาการ ต้องคิดให้ครอบคลุม การฝึกปฏิบัติช่วยให้รู้ว่าเราขาดส่วนไหน องค์ความรู้สำคัญมาก แต่ก็ต้องประยุกต์ใช้ให้เป็น การได้ฟังความคิดเห็นของคนอื่นทำให้ได้มุมมองความคิดเห็นใหม่ ๆ” “ควรคิดถึงสาเหตุทุกอย่างที่เป็นไปได้ และซักประวัติเพื่อตัดสาเหตุต่าง ๆ จนเจอสาเหตุที่เป็นไปได้ ไม่ควรฟังอาการและคิดถึงแค่โรคใดโรคหนึ่งทันที” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ ในทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของเมอร์ซีโรว์ และเทอเลอร์ ซึ่งแบ่งการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณออกเป็น 3 ระดับคือ 1) การใคร่ครวญเนื้อหา (critical reflection of content) 2) การใคร่ครวญกระบวนการ (critical reflection of process) และ 3) การใคร่ครวญต่อสาเหตุหรือสมมติฐานของปัญหา (critical reflection of premises) ซึ่งการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษานี้สามารถเทียบได้กับขั้นตอนที่สอง การใคร่ครวญกระบวนการ ซึ่งเป็นการตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของวิธีการแสดงออกต่อการรับรู้ คิด รู้สึก และกระทำต่อสิ่งนั้นพบในกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Edward Taylor, 1998; Mezirow. 1991; 2000) และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการเรียนผ่านการสะท้อนคิดที่ระบุไว้ว่าการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดนั้นจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างและขยายความรู้ไปสู่ประสบการณ์จริง โดยการเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่เดิมไปสู่สถานการณ์ใหม่ และกลั่นกรองความรู้จากประสบการณ์ไว้เป็นข้อมูลทางความรู้ได้อย่างแตกต่างจากการเรียนรู้ในลักษณะอื่น (ปิยาณี ณ นคร. 2556)

2.2.2 ผลการประเมินกระบวนการสุนทรียสนทนาจากบันทึกการเรียนรู้ พบว่า กระบวนการสุนทรียสนทนาสามารถทำให้นักศึกษาเกิดทักษะ ฟังอย่างตั้งใจ ระวังอคติ เปิดใจรับความคิดเห็น เกิดการเรียนรู้ภายในกลุ่ม รับความคิดจากกลุ่มที่สามารถนำไปปรับใช้ต่อไปได้ ดังผลสะท้อนที่นักศึกษาได้เขียนบันทึกถึงกระบวนการวิธีสุนทรียสนทนา ดังนี้ “แต่ละคนมีเทคนิคการซักประวัติที่แตกต่างกัน ทำให้ได้ข้อมูลจากผู้ป่วยมาแตกต่างกัน ได้แนวความคิดที่หลากหลายในการมองและวิเคราะห์ผู้ป่วย” “ต้องสนใจความรู้ที่ผู้ป่วยด้วย ไม่ใช่สนใจแต่วิชาการ ต้องคิดให้ครอบคลุม การฝึกปฏิบัติช่วยให้รู้ว่าเราขาดส่วนไหน องค์ความรู้สำคัญมาก แต่ก็ต้องประยุกต์ใช้ให้เป็น การได้ฟังความคิดเห็นของคนอื่นทำให้ได้มุมมองความคิดเห็นใหม่ ๆ” “ได้แนวความคิดจากเพื่อน ลำดับความคิดจากเพื่อน” “แตกต่าง เพราะครั้งที่ 2 ผ่านการอภิปรายภายในกลุ่มและได้ทราบถึงประเด็นสำคัญเพิ่มมากขึ้นทำให้การถามตอบครอบคลุมปัญหามากกว่าครั้งที่ 1” “การได้มาฟังหลาย ๆ ความคิดเห็นของเพื่อนทำให้เรามีการมองสาเหตุได้กว้างขึ้นหลาย ๆ ด้าน เช่น ในผู้ป่วยรายนี้ไม่ได้มองเรื่องการเกิด drug interaction มาก่อน การระดมความคิดเห็นทำให้นักถึงประเด็นนี้ได้นอกเหนือจากการเกิดอาการข้างเคียงของ

antibiotics” ซึ่งผลที่ได้นั้นตรงตามหลักการของแนวคิดกระบวนการวิธีสุนทรียสนทนา ที่กล่าวไว้ว่า สุนทรียสนทนา เป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยการสื่อสารสนทนาที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ที่อยู่ด้านในตัวบุคคลอันประกอบไปด้วยประสบการณ์ ความรู้สึก ความนึกคิด ผ่านการสนทนา ภายในกลุ่ม มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการสื่อสารที่ไม่อาศัยสื่อกลาง ทุกคนมีบทบาทที่เท่าเทียมกัน รู้สึกเป็นอิสระ และมีโอกาสในการพูดที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน การสื่อสารในรูปแบบนี้จะสร้างกระแสความรู้สึกร่วมกัน (meaning flow) ร่วมกันภายในกลุ่ม ผ่านชุดความคิดของแต่ละปัจเจกบุคคล การที่ชุดความคิดของแต่ละคนนั้น จะสามารถหลอมรวมกันและเกิดเป็นกระแสความคิดร่วมกันได้นั้น ต้องการอาศัยกระบวนการฟังอย่างตั้งใจ และการละวางอคติในใจ เพื่อให้แต่ละคนสามารถเข้าใจและซึมซับชุดความคิดของแต่ละคนและส่งผ่านร่วมกันภายใน กลุ่มได้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2556; มนต์ชัย พิณจิตรสมุทร. 2552; 2553)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

จากผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ ทำให้ทราบว่าปัจจัยที่จะทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประสบความสำเร็จ คือ บทบาทอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดการคิด การถาม การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณในตนเอง และช่วยกระจายการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้เกิดกับสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้หากมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ อาจารย์ผู้สอนต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจในบทบาทของตนและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารคณะเภสัชศาสตร์ หรือคณะสายวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้มีการนำ ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ตามมติ คณะกรรมการสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (ประเทศไทย) และแผนพัฒนาสุขภาพฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจะทำให้แต่ละคณะวิชาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียน การสอนได้ง่ายขึ้น แต่เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้เน้นการให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ได้ ด้วยตนเองโดยการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะแตกต่างจากรูปแบบการสอนแบบเดิมที่เน้นการสอนแบบให้ จำเนื้อหาและองค์ความรู้ การนำไปประยุกต์ใช้ในคณะจึงต้องมีการทำความเข้าใจและปรับโครงสร้างของ หลักสูตรและเนื้อหาของการเรียนการสอนให้มีรูปแบบและวิธีการสอนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งในเบื้องต้น อาจใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ร่วมกับการสอนร่วมกับการสอนแบบบรรยายแบบเก่าเพื่อให้อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาได้ค่อย ๆ เรียนรู้และปรับตัวกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ อย่างไรก็ตามการที่จะนำไป ประยุกต์ใช้ได้นั้นควรกำหนดเป็นนโยบายหรือแผนกลยุทธ์ของคณะเพื่อให้มีเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงที่ ชัดเจนและได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง

3. ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยในครั้งต่อไป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนนั้น นอกจากจะสามารถใช้พัฒนาทักษะการสื่อสารได้แล้ว ในกระบวนการเรียนรู้ของตัวทฤษฎีเองยังสามารถพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ของนักศึกษาได้ จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าทักษะหรือพฤติกรรมที่ควรส่งเสริมให้กับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ และนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์สุขภาพที่สามารถพัฒนาได้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้นำทางสุขภาพ จิตสำนึกสาธารณะ การบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ การเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่น การบริหารความขัดแย้ง และการทำงานเป็นทีม สหสาขาวิชาชีพ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกรียงไกร พุกเกษม. (2556). “กระบวนการสร้างสรรค์ละครเวทีเพื่อการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ของนักแสดง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2556). **ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ = Theories and Development of Instructional Model.** กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยาณี ณ นคร. (2556). “การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด Learning by Reflective Thinking.” **วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร.** 3,2 (มิถุนายน-ธันวาคม): 1-20.
- พงศ์รัชต์ธวัช วิวังสุ. (2555). “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองสำหรับการบำบัดรักษาผู้ติดสุรา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรงค์พิเชฐ แห่งหน; และ วันชัย ธรรมสังการ. (2560). “การจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยรุ่นใหม่ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี.” **Veridian E-Journal, Silpakorn University.** 10,1 (มกราคม-เมษายน): 919-935.
- ภิศก ลุมพิกานนท์; และ วณิชชา ชื่นกองแก้ว. (2558). **เรียนรู้สู่สุขภาวะ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โกรว์อัพ แอ็คเซสซอรี.
- มนต์ชัย พิณีจิตรสมุทร. (2552). **Dialogue สนทนาสนทนา : ศาสตร์แห่งการสร้างสรรค์สติปัญญาาร่วมกันของมนุษย์.** กรุงเทพฯ: โมนอิม คอนซัลติ้ง.
- _____. (2553). **Dialodue สนทนาสนทนา ฉบับนักปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: โมนอิม คอนซัลติ้ง.
- รมย์ฤดี เวสน์. (2554). “การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเองเพื่อเสริมสร้างจิตบริการสำหรับพนักงานสายการบิน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). **เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- อรอนงค์ นิยมธรรม. (2555). **การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเมตตากรุณาตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก.** ดุษฎีนิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุกฤษฏ์ สิทธิบุศย์; ลีอรรัตน์ อนุรัตน์พานิช; และ ชะอรสิน สุขศรีวงศ์. (2560). “แนวโน้มการเลือกสายอาชีพของนิสิต นักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่หกกับคุณลักษณะของเภสัชกรที่ดีตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก.” **Veridian E- ournal, Silpakorn University.** 10,1 (มกราคม-เมษายน 2560): 144-160.

ภาษาต่างประเทศ

Andy Wallman; Cristina Vaudan; และ Sofia Kai'lvemark Sporrang. (2013). "Communications Training in Pharmacy Education, 1995-2010." **American Journal of Pharmaceutical Education**. 77,2: Article 36.

Mezirow J. (1990). **Fostering Critical Reflection in Adulthood: A Guide to Transformative and Emancipatory Learning** San Francisco: Jossey-Bass.

_____. (1991). **Transformative Dimensions of Adult Learning**. San Francisco: Jossey-Bass.

Mezirow Jack. (2000). **Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress**. San Francisco: Jossey Bass.

Robert S. Beardsley; Carole L. Kimberlin; และ William N. Tindall. (2012). **Communication Skills in Pharmacy Practice : A Practical Guide for Students and Practitioners**. 6th. Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Wilkins.

Taylor Edward W. (1998). **The Theory and Practice of Transformative Learning: A Critical Review (Eric Clearinghouse on Adult, Career, and Training for Employment, Information Series No.374)**. Columbus, OH: Office of Educational Research and Improvement.